



Zbiralec

Glasilo Zdrúženja vojaskih insignij Slovenije

V tej številki:

Titov bunker v Konjicu BiH

Oklepno vozilo "Majsan"

Red Slovenske vojske

Ameriška uniforma 1983

Minijature odlikovanja SFRJ za tujce

Zbirateljstvo

Oznake četne zastave 14. INŽB

Regiment po cesti gre

Oznake činov Kraljevine SHS /Jugoslavije 1928-1939 II del



www.zzvis.si

e-mail : zzvis@t-2.net

Št. 19

Z B I R A T E L J I !!!

Naslov združenja je:

ZZVIS

g. Martin Leskovar

Cesta v Mestni log 40b, 1000 Ljubljana

Internetni naslov ZZVIS je:

www.zzvis.si

Elektronska pošta ZZVIS je:

zzvis@t-2.net

Davčna številka ZZVIS je :

26263955

Transakcijski račun ZZVIS je odprt na novo pri Poštni Banki Slovenija št. je :

90672-0000169520

Prosim vse zbiratelje, da pošiljajo čim več tem, ki so zanimive za delo zbirateljev, slik o raznih zbirkah in sejmihi za objavo v naslednjem **ZBIRALCU št. 20.** Če je le možno, da pošljete prispevke, slike in ostalo na CD-ju ali na naš Email naslov zzvis@t-2.net zaradi lažje obdelave in poznejše objave v našem glasilu. **Vse, člane vljudno naprošamo, da plačajo članarino za leto 2011 čim prej. HVALA !!**

upravni odbor ZZVIS



Prosim za članke,
sliko za
prvo in zadnjo stran

Zbiralca št. 20

Ureditev naslovne strani za to številko je zaslužen član ZZVIS-a iz Srbije **Milanović Nebojša.**

Novo

Email društva:

zzvis@t-2.net

spletna stran društva:

www.zzvis.si



Bunker JNA za TITA v Konjicu, BiH

(Atomsko Ratna Komanda – Atomsko vojno poveljstvo)



Josip Broz TITO

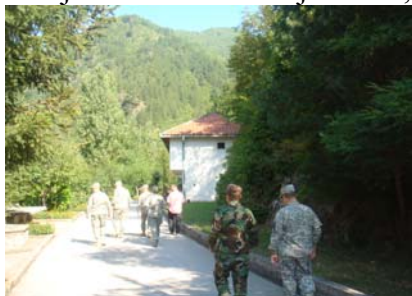
Pripeljali smo se po cesti iz Sarajeva v Konjic, zavili levo v ozko sotesko in se peljali 4km severovzhodno kar nekaj časa ob reki Neretvi,



nato čez most in že smo bili pred vhodom,



kateri od zunaj **ne** razkriva nič. Vidijo se samo dve majhni hiši,



ki pa niti slučajno ne razkrivajo, kaj je zgrajeno za njimi.

Sprejel nas je podčastnik bosanske vojske in nam na hitro predstavil kaj vse bomo videli.



Seveda ob samem vstopu v ta mogočni objekt začitite njegovo velikost.

Občutek in začudenje, da je pod zemljo tako rekoč mesto, drži obiskovalca vse do izstopa iz bunkerja, kateri je zgrajen na 6.500m².

Nato so nas popeljali skozi vse hodnike



in sobe,



dve sodobne konferenčne dvorane,



operacijsko sobo, mehanično delavnico, dve trafo postaje, dva agregata moči 540kw in skladišče v katerem se še sedaj nahajajo vsi rezervni deli za njegovo delovanje.



Iz sobe v sobo te objekt bolj in bolj impresionira obiskovalca.

Vojaško zaklonišče **ARK** (Atomska Ratna Komanda) bivše JNA, v ljudstvu kasneje poznano kot »**TITOV BUNKER**« včasih pa najbolj varovana skrivnost, je bil zgrajen v Konjicu na strateški lokaciji obkrožen z bosanskim hribovjem Dedinovac in reko Neretvo. Na zunanji strani so vidni le malo večji vikendi,



ki so zgrajeni tako, kot da se naslanjajo na hribovje kar se lepo vidi iz priložene slike, skozi enega od njih pa se skriva mogočno zaklonišče, v bivšem sistemu čuvan kot največja državna skrivnost.

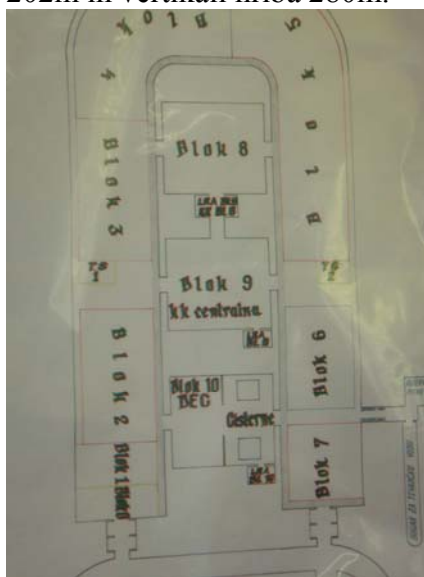
VOJAŠKA
SKRIVNOSTV tunelu
izkrcaval
praproščak JLA

Kompleks je imel največjo stopnjo skrivnosti celo tako da tudi vojska v nadzemnem delu ni vedela kaj varuje. Tisti spodaj niso govorili o tem v sam kompleks pa niso spustili tudi častnike z najvišjimi čini kateri so bili poveljujoči v nadzemnem delu. Ob begu 16 pripadnikov skozi zasilni izhod po stopnicah na vrh Igmana v noči 7. na 8. svibanj 1992 so lokalne enote ranile enega pripadnika kateri je kasneje najden v sobi kjer je tudi izkrcaval.

VOJNA TAJNA
U tunelu
iskrcvario
zastavnik JNA

Kompleks je imao toliko stupanj tajnosti da ni vojska u nadzemnom dijelu nije znala što zapravo čuva. Oni koji su čuvali podzemni dio nisu smjeli razgovarati o kompleksu niti u nj pustiti čak ni oficire s vedim činovima, koji su zapovijedali nadzemnim dijelom vojarne. Za bijega 16 pripadnika JNA kroz izlaz za nuždu, stubama do vrha Igmana, u noći sa 7. na 8. svibnja 1992. lokalne su snage otpora ranile jednog zastavnika, koji je poslije pronađen mrtav u sobi pokraj izlaza za nuždu, gdje je iskrcvario.

zgrajena v horizontali hriba 202m in vertikalni hriba 280m.



Sam objekt je imel kodno oznako D-0 katera je pomenila, da je »objekt pripravljen za takojšnjo uporabo«.

Sama izgradnja **ARK**-ja je trajala od 1953 pa do 1979 leta in mnogi trdijo da je bil največje zaklonišče te vrste v Evropi. Zgrajen je iz 3. delov in sicer:

- **I. del** že omenjena dva vikenda katera tudi služita kot maskirni del in seveda za vhod v sam bunker.
- Iz vikenda se odprejo mogočni hodniki (tuneli), ki predstavljajo **II. del** bunkerja,



kateri povezujejo maskirni del z ostalim delom bunkerja. Njihova naloga je bila, amortizacija nuklearne eksplozije, po nekih predpostavkah do 25

kiloton moči, se pravi vsaj 3x močnejšo kot v Hirošimi med II. Svetovno vojno.

- **III. del** je zgrajen v obliki konjske podkvice in je razdeljen v dvanajst delov. To so deli s štabnim delom, konferenčnimi dvoranami, sobami



za del predsedništva SFRJ, Vlado in generale v katerem so nameščene podzemne rezidence za takratnega predsednika Josip Broza **TITA** in njegovo ožje vodstvo. Vse je bilo izdelano iz najkvalitetnejše hrastovine in bukovine.

Spalnice, kuhinja in sistemi z elektriko, klima, vodo, zrakom, kabelska in satelitska televizija (že v tistem času), protipožarnim sistemom in seveda tudi proti nuklearnim sistemom. Vse skupaj je velikosti 25.000m². V njem je tudi telefonska centrala s 1.000 telefonskih števil in seveda z direktnimi povezavami v vseh šest nekdanj bratskih republik bivše SFRJ;



ves ta sistem še danes deluje.

Tretji zaščitni nivo je namenjen za bivanje v velikosti 6.000m² in delovanje 350 oseb in to v idealnih pogojih 21-23⁰ Celzija, relativno vlažnostjo nad 60-70%, z vsemi pogoji življenja za dobo 6 mesecev brez vsto-

Po zgledu hladen in vojaški z nepreglednimi hodniki, dvorana za sestanke, spalnice,.....



(med njimi tudi TITO-va, kako se udobno leži na predsednikovi postelji (Drago in Martin Leskovar). Poleg te je spalnica žene Jovanke.)



(pa Titov WC z pepelnikom v ozadju za cigaro) vendar z vsemi pogoji za življenje v njemu. Ta mojstrovina

pa ali izstopa iz tega. Stalno dovolilnico za vhod v ta skrivnostni objekt so imeli samo 4 visoki generali bivše JNA.

Paradoks vsega tega pa je, da je sam TITO-v Bunker ostal ohranjen do najmanjšega detajla, celotna država BiH pa je bila porušena skoraj do temeljev.



Hiša kjer je vhod v Tunel spasa v SA



Poslovna zgradba bivšega časopisa Oslobođenje, današnji Avaz.



Stanovanjska četrt v Sarajevu

Med samo vojno v BiH je objekt varovalo 5 ljudi bosanske vojske, od tega naj bi eden imel možnost uporabiti gumb za samouničenje (kar naj bi tudi poskušal v noči iz 7 na 8 maj 1992 in je hotel aktivirati 4.500 kil troti-

la, vendar so mu kolegi pred tem to onemogočili).

Izgradnja bunkerja naj bi stala približno 4,6 milijarde dolarjev, to je bila tretja najdražja investicija bivše JNA.

Prva investicija je bila podzemno letališče »Željavo« pri Bihaču 8,5 milijard dolarjev,



druga pa Splitska luka »Lora« 5 milijard dolarjev.



Za vsak sistem znotraj bunkerja je bilo izdelano še vsaj dvakratno varovalo, npr. če bi zmanjkalo elektrike, je bunker imel dva sistema napajanja iz agregatov, za en sistem je bilo na voljo 50 ton goriva



in kot rezerva še 3 tone goriva na prosti pad, poleg tega je bila še ena rezerva, ki je z druge strani hriba direktno po ceveh

pripeljala vodo na manjšo hidroelektrarno. Iz istega jezera je bilo moč dobiti tudi sveže ribe, stalno jih je bilo cca. 10 ton v jezeru, tudi te bi po ceveh priplavale direktno v kuhinjo. Na voljo je bilo stalno 150 kubikov pitne vode. V bunkerju imajo še danes vse v skladiščih in tudi



ena pregorela žarnica ni bila do sedaj zamenjana z žarnico od zunaj. Notri je bil ves luksuz današnjega časa, ki si ga pa takratno delavsko ljudstvo ni moglo niti predstavljati: klima, kabelska televizija, satelitska povezava, telefonska centrala



in še in še, vse to pa je bilo od proizvajalcev iz bivše juge kot so npr. Iskra, Rudi Čajevec,... nobena stvar ni prišla iz tujine, vse je bilo samo plod tovarn bivše Yuge.

Vse je isto samo njega ni ---



»Josip Broz-a TITA«. ♦

Martin Leskovar



OKLEPNO VOZILO MAJSAN IN LADJA SVETI VLAHO

V mesecu juniju sem obiskal Dubrovnik ter si ogledal med drugimi znamenitostmi mesta tudi v Parku Batali, razstavljeno oklepno vozilo Majsan in ladjo Sveti Vlaho.

Oklepno vozilo Majsan je bil



lahko vozilo nenehno delovalo. Ker pa to ni bilo dovolj, saj se je velikokrat zgodilo, da so bile vse gume prestreljene, so se policisti domislili in gume napolnili z silikonom in surovim kavčukom. Vozilo Majsan so vzdrževali mehaniki zaposleni v policiji.

Po osvoboditvi Dubrovnika je bilo vozilo zapuščeno na nekem travniku pri vasi Konovala. Ker bi se zanj pričeli zanimati v Zagrebu je prišlo po

odgovor na obleganje Dubrovnika z okolico, s katerim so se postavili proti robu agresiji JLA. Oklepnik je izdelan v Ladjedelnici Inkobrod na Korčuli konec meseca oktobra 1991. Osnova oklepnika je tovorno vozilo **TAM 260**, katerega so dobili od Hrvaške uprave za ceste.

V ladjedelnico so delavci ustvarili posebno oklepno dvoslojno karoserijo. Ko je bil končan so ga krstili in poimenovali po manjšem **otoku Majsan**, kateri se nahaja pred Korčulo. Nato je bil pripeljan v mesto Dubrovnik, kjer ga je prevzela Specialna policija Dubrovnik. Uporabljali so ga pretežno ponoči za prevoz ranjencev in za preskrbo prebivalstva v Mokošici in Župi, kasneje pa je bil v večini v uporabi v samem mestu, ko je bilo to oblegano s strani agresorja.

Bil je edini oklepnik v katerega so imeli branitelji in prebivalci Dubrovnika zaupanje in so verjeli, da mu agresor ne more do živega. Največja težava na njem je bila, da voznik ni imel dobrega pregleda na okolico zato je so ga vozili le trije vozniki. Druga pomanjkljivost so bile gume oziroma zračnice. Zaradi tega so po mestu poiskali vse rezervne gume in zračnice, da je

nekaj letih do obnove vozila s strani Muzeja sodobne zgodovine Dubrovnik, Združenja Zbora narodne garde, Odbora dubrovniških braniteljev, UHDDR Župa dubrovačka, UHDDR DNŽ, UHDDR Opčine Ston, Združenja staršev padlih braniteljev iz Domovinske vojne in podjetja Libertas Dubrovnik.

Obnovljeno oklepno vozilo Majsan so postavili v parku na Batali v Dubrovniku v neposredni bližini

ladje **Sveti Vlaho** iz sestave Odreda oboroženih ladij Dubrovnik. V razgovoru z enim od policistov sem izvedel, da se prebivalci Dubrovnika sprašujejo, zakaj niso na njega postavili

znak hrvaške policije kot je bilo med vojno. Prav tako pa so ob odkritju in svečanosti pozabili na tiste, kateri so z njim upravljali. Mislim, da takšno zgodbo poznamo tudi pri nas.

Odred oboroženih ladij je bila prostovoljna enota formirana v zelo kratkem vojnem razdobju od septembra 1991 do marca 1992. Ta divji odred je bil eden od najpomembnejših in najuspešnejših enot pri obrambi Dubrovnika. V sestavi je imel 22 dobro opremljenih ladij različnih velikosti, katere so bile v lasti prebivalcev Dubrovnika.

Prvi oboroženi gliser pa so poimenovali »**Sveti Vlaho**«. Ladje so kar preko noči oborožili z angleškimi strojnimi in minometalci. Naloga odreda je bila prebijanje pomorske blokade Dubrovnika in vzpostavitev morskega koridorja za dobavo hrane, zdravil, oborožitve in vsega kar je bilo potrebno za uspešno obrambo mesta. Seveda pa so pripadniki odreda z ladjami prevažali ranjence in branitelje, kateri so jim prišli v pomoč branjenju mesta z okolico. Tako so doprinesli levji delež k osvoboditvi mesta. Odred je bil leta 2006 odlikovan Redom Nikole Šubića Zrinskog za junaštvo njegovih pripadnikov v domovinski vojni.

Kljub vsem zaslugam v domovinski vojni pa niti eden pripadnik navedenega odreda ni dobil častniškega naziva (vojno-pomorski čin) in



nobenega vojnega odlikovanja. Zadnji in edini primerek oboroženih ladij **Sveti Vlaho** je restavriran in postavljen v parku Batala. ❖

Branko Zupanič



Red Slovenske vojske

Red SV je eno najvišjih odlikovanj MORS, podeljuje se ga v 3 stopnjah; za vojne zasluge z meči, za izjemne zasluge pri krepitvi in razvoju obrambe Republike Slovenije.

Vsa odlikovanja so izdelana iz srebra, barven del je emailiran, zadaj pa imajo gravirano ime prejemnika in leto podelitve.

Red Slovenske vojske na lenti (1.stopnja). Se lahko podeli po 25 letih službovanja: častnikom in podčastnikom SV, VU in VVU III. do XV. razreda, poveljstvom, enotam in zavodom Slovenske vojske, ter delavcem MORS na vodstvenih položajih. Odlikovanje je veliko cca. 93 x 93mm in tehta cca. 51 gramov. Zadaj se na spodnjem delu pripenja na iglo, na vrhu pa je zanka pod katero gre lenta. Nosi se ga na lenti svetlo modre



barve, preko desne rame na levi bok, lenta je široka 70mm. Nadometni trakec je pravokotnik modre barve z rdečo črto na sredini in pritrjenim zlatim znakom SV z zelenim vencem. Podeljenih je bilo **14 odlikovanj**.

Red Slovenske vojske z zvezdo

(2.stopnja). Se lahko podeli po 20 letih službovanja: prejemniki enako kot pri prvi stopnji. Odlikovanje je veliko cca. 63 x 63mm in tehta cca. 25 gramov. Starejše različice se pripenjajo na vijak, novejše na iglo. Meči so na odlikovanje prilepljene. Nosi se ga

na levi strani rsi. Nadomestni trakec je podoben kot pri prvi stopnji, le da je lipov venec zlat. Podeljenih je bilo **14 odlikovanj** in eden z meči.

Red Slovenske vojske

(3.stopnja). Se lahko podeli po 15 letih službovanja, poleg že omejenih tudi vojakom stalne sestave. Odlikovanje je oblikovano kot medalja, spodnji del meri cca. 30 x 30 mm, celotno odlikovanje pa tehta cca. 18 gramov. Pripenja se na iglo kot medalje, pri odlikovanju z meči so ti pritrjeni preko trakca direktno na sistem za pripenjanje, tako da je pri teh ta drugačen. Nadometni trakec je pravokotnik modre barve z rdečo črto na sredini. Zadnji red na sliki je vzorec z obrnjenimi barvami. Podeljenih je bilo **47 odlikovanj** in dva z meči. ❖

* pri odlikovanjih lahko pride do različnih tež, saj so ta podobna kot druga glede na čas izdelave lahko različna v debelino

Jakob Klenovšek

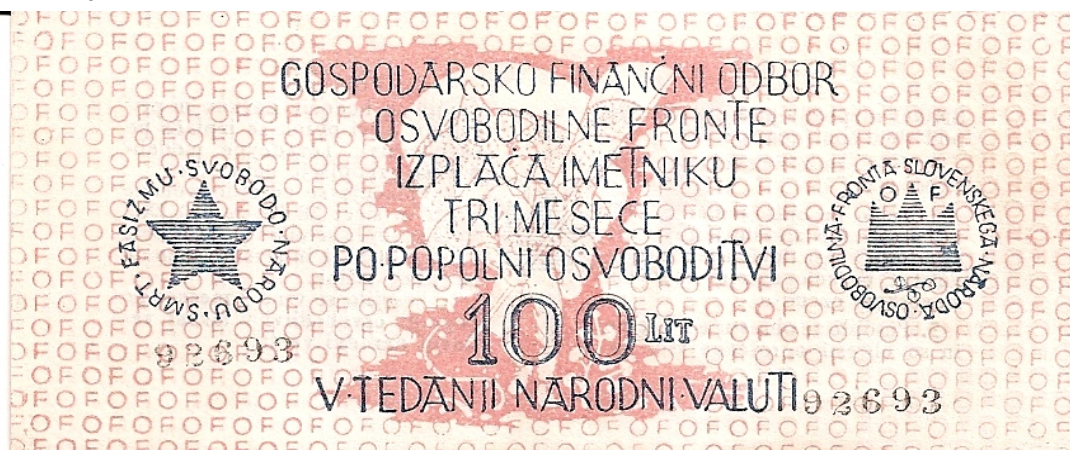
Literatura: Uradni list RS št.41/2007, Pravilnik o odlikovanjih MORS, II. 3.1. in internet



**OBVEZNICA 5% POSOJILA SVOBODE ZA 100 LIR – PARTIZANSKI DENAR**

Sprednja stran - Avers

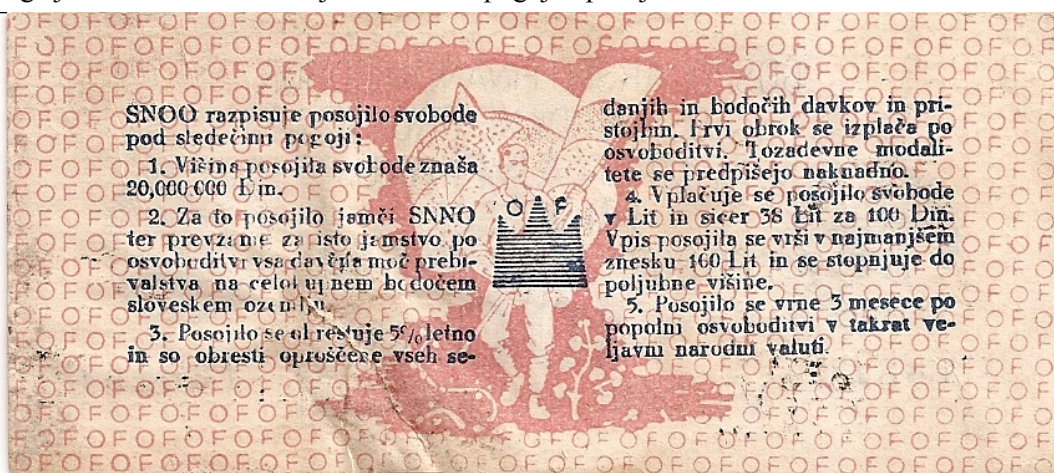
V oranžnem podtisku lik partizana z slovensko zastavo, ostala površina pa je izpolnjena z oranžnim črkam OF. Na levi strani je petokraka zvezda okrožena z napisom: SMRT FAŠIZMU SVOBODO NARODU. Na desni Triglav z črkami OF okrožen z napisom: OSVOBODILNA FRONTA SLOVENSKEGA NARODA. Čez osrednji del je natisnjeno besedilo: **GOSPODARSKO FINANČNI ODBOR OSVOBODILNE FRONTE IZPLAČA IMETNIKU TRI MESECE PO POPOLNI OSVOBODITVI 100 Lit V TEDANJI NARODNI VALUTI**. Na levi in desni je numeracija. Vse črke so v modri barvi.



Velikost: 10,7 x 4,7cm; Tisk: tiskarna Tuma, Ljubljana

Zadnja stran – Revers

V oranžnem podtisku lik partizana z slovensko zastavo. Ostala površina je izpolnjena z oranžnimi črkami OF. Preko vsega je v modri barvi natisnjeno besedilo pogojev posojila:



zbirka Gumpot Leopolda

SNOO razpisuje posojilo svobode pod sledečimi pogoji:

1. Višina posojila svobode znaša 20,000.000 Din.
2. Za posojilo jamči SNOO, ter prevzame za isto jamstvo po osvoboditvi vsa moč prebivalstva na celokupnem bodočem slovenskem ozemlju.
3. Posojilo se obrestuje 5% letno in so obresti oproščene vseh sedanjih in bodočih davkov in pristojbin. Prvi obrok se izplača po osvoboditvi. Tozadevne modalitete se predpišejo naknadno.
4. Vplačuje se posojilo svobode v Lit in sicer 38 Lit za 100 Din. Vpis posojila se vrši v najmanjšem znesku 100 Lit in se stopnjuje do poljubne višine.
5. Posojilo se vrne 3 mesece po popolni osvoboditvi v takrat veljavni narodni valuti.

Med stolpcema besedila je v modri barvi znak Triglav s črkami OF.

Pri obveznicah – bankovcih obstaja precejšnje število variant: brez numeracije, različne barve numeracij, namesto Lir – RM, Žigosane z različnimi žigi mest ter žigosane z žigom izplačano. ❖ **Gumpot Leopold - Polde**

AMERIŠKA UNIFORMA IZ INVAZIJE NA GRANADO LETA 1983

Poleg številnih uniform iz obdobja po 2. Svetovni vojni, ki jih hranim v svoji zbirki, se nahaja tudi ameriška bojna uniforma nošena med ameriško invazijo na Granado leta 1983.



- levo rame: našitek 193. Pehotne brigade in našitka Ranger in Airborne,



- desno rame: našitek 82. Padalske divizije,



- na levi strani ovratnika čin stotnika (Captain), ki ga je leta 1983 nosil Childress ob invaziji na Panamo,



- na desni strani ovratnika znak pehote.



Uniformo mi je poslal prijatelj major Jeremie Oates iz Fort Bragga N.C. in jo je nosil njegov sosed podpolkovnik Mark Childress v času službovanja v Panami v osemdesetih letih.

Uniforma ni kompletna, saj nima pokrivala, hlače in škornjev, saj si je LTC Childress obdržal za spomin le jakno z oznakami, kar pa je najbolj zanimivo pri uniformah.

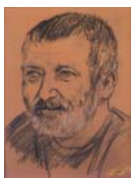
Uniforma zelene barve je nosila oznako OG-107 (Olive Green – 107) in je bila namenjena za bojevanje v džungli. Ameriška vojska jo je uporabljala od začetka vojne v Vietnamu do leta 1985.

Na uniformi so ohranjene naslednje oznake:

- nad levim prsnim žepom, klasični našitek US Army, padalski znak (Senior Airborne Wings) in stari znak strokovnjaka za pehotno bojevanje z izkušnjami v boju (Combat Infantryman badge),

Uniforma ni nič povezana s slovensko vojaško zgodovino, je pa vseeno zelo zanimiva kot zbirateljski eksponat, saj je znan kdo in kje jo je nosil, saj so takratni dogodki z ameriško invazijo na Panamo prisilili svetovno javnost da je spremljala dogajanja kako se bo konflikt razvil, da ne bo na pragu spet novo vojno območje.

pripravil: Mitja Močnik



Ravnogorska spomenica

Piše: Nenad Bjeloš

Ideja o izdelavi Ravnogorske spomenice se je porodila septembra 2001, ko je predsedništvo Ravnogorskega gibanja sprejelo Pravilnik o izdelavi in podelitvi te spomenice še živčnim pripadnikom gibanja, ali njihovim naslednikom.

Pravilnik o podelitvi spomenice je določil, kdo jo ima pravico nositi. Pravico o dodelitvi imajo vsi člani gibanja Dragoljuba Draže Mihajlovića od 1941 pa do 17. 7. 1946 leta, vsi sodelujoči na kongresu v vasi Ba 1944 leta in vsi tisti, ki so na katerikoli način pomagali gibanju. Toda nosijo jih lahko izključno samo še živeči Ravnogorci (v Sloveniji je edini še živeči Šušteršič).

V sredini medaljona je reliefno izdelan lik generala Draže Mihajlovića, uokvirjen z modrim emajlom, v katerem je v cirilici z zlatimi črkami izpisano »**RAVNOGORSKI**

POKRET«, na spodnjem delu na zlati podlogi pa izpisan tekst »**SPOMENICA**«.

Ta detajl se nahaja na zvezdi velikosti 67 x 85mm, je ovalne oblike srebrne barve in je tudi posrebren in pozlačen. Zvezda ima okoli dvanajst krakov in sicer 6 v obliki zrn (kot briljanti), 6 je gladkih in nesorazmerno razporejenih.

Na reverzu (zadnji strani) spomenice je gladka površina in na sredini je matica z navojem. Spomenica je namenjena nošenju nad žepom na levi strani prsnega koša.

Poleg te spomenice je izdelana spomenica veličine 40x30mm z namenom za nošenje okoli vratu. Ta je po obliki in izgledu ista kot prejšnja z razliko, da je pri tej na vrhu uho, skozi katerega se potegne trak (lenta), na katerem potem visi. Lenta je izdelana iz maorinirane svile širine 36mm, v kateri so tri

različne barve širine 12mm v barvah srpske zastave (rdeča, modra, bela).

Ravnogorska spomenica je bila izdelana v podjetju »Gosi« v Beogradu v tehniki centrifugalnega vlitka in galvanizacije.

Skupščina Srbije je na predlog Srpskega gibanja obnove sprejela decembra 2004 odlok o izenačitvi pravic partizanov in ravnogorcev o ustanovitvi in priznanju te »Ravnogorske spomenice 1941«.

Njeni nosilci so v vsem izenačeni z nosilci Partizanske spomenice 1941.

Kajti kdo je bil zares četnik in kdo ne, bo ugotovila komisija na osnovi kriterijev, katere bo ustanovila Vlada Srbije. ❖

Prevedla
Nadja Leskovar





Regiment po cesti gre

festival mednarodnih vojaških orkestrov

Ob tem naslovu si skorajda vsakdo začne prepevati staro znano vojaško pesem, ki smo se jo naučili že od svojih staršev. Pesem govori o mladi ženski, ki opazuje skupino vojakov kako korakajo po ulici in se ponosno postavlja z dejstvom, da je tudi njen izbranec med njimi. Prav tako se je marsikatera izbranka lahko ponosno postavljala v dvorani Stožice, kjer se je odvil mednarodni festival vojaških orkestrov.

V soboto 25.6.2011 na dan državnosti, je Slovenska vojska počastila letošnji jubilej - 20 obletnico osamosvojitve Slovenije, s koncertom v dvorani Stožice. Odvil se je mednarodni festival vojaških orkestrov, kjer se je predstavilo sedem držav in nas navdušilo s svojimi umetniškimi in hkrati zabavnimi nastopi. Poleg Orkestra in Garde Slovenske vojske ter Policijskega orkestra, so se predstavili orkestri vojsk Albanije, Avstrije, Nemčije, Madžarske, Italije in Združenih držav Amerike. Skupaj je zaigralo več kot 400 glasbenikov.

Prireditev se je začela z nagovorom ministrice za obrambo Ljubice Jelusič in koračnico Strumno naprej, ki so jo zaigrali vsi glasbeniki skupaj. Prizorišče so zapustili s koračnico Zlatorog in se v nadaljevanju predstavili posamezno.

Orkestri so se predstavili z glasbenimi, plesnimi in igralškimi točkami. Izpostaviti moram nemški orkester, kateri je igral filmsko glasbo iz popularnih Piratih s Karibov, med samo točko se je na odru pojavil pirat iz izzival igralce, ko je le eden izmed njih pograbil svojo pozavno, jo uporabil kot sabljo in se začel bojevati s piratom.



Drugim orkestrom prav tako ni manjkalo izvirnosti. Nekateri bolj, nekateri manj, so pokazali, da v vojski ni potrebno neprestano ohranjati nekakšno resnost in strogost in da se vojaki znajo tudi dobro zabavati.



Tu je prevladoval orkester iz Združenih držav, ki so pripravili plesno in pevsko točko z njihovo dobro prepoznavno glasbo iz 50-tih. Glavni zabavljači večera pa so bili zagotovo Italijani, v svojih perjastih pokrivalih, ki so čez celotno izstopali s svojim udarnim prihodom in tudi celotnim nastopom. Italijani so že po naravi temperamentni zabavljači in to so tudi ta večer dokazali. Njihova točka je bila zabavna, obiskovalci so se tudi pošteno nasmejali.

Pred nastopom slovenskega orkestra se je predstavila Garda slovenske vojske, ki se je predstavila z enkratnim rokovanjem orožja. Neverjetno je, kako vrtijo orožje v roki, ga mečejo v zrak in

pri tem ostanejo usklajeni med seboj. Po tej neverjetni točki je na prizorišče prišel težko pričakovani orkester slovenske vojske. Zaigrali so venček slovenske glasbe, ki so ga sestavljale pesmi: Na Golici, Gorenjska, Tratata idr. Poleg glasbe so se izkazali tudi s plesom, saj so pokazali kako zgleda pravi slovenski valček.

V sklepnem delu so vsi orkestri skupaj zaigrali skladbe Kosec koso brusi, Ponosni nase in Slovenija, od kod lepote tvoje. Zadnja pesem je navdušila obiskovalce, ki so ves čas ponosno mahali svoje zastavice, ki so jih dobili na vходу, marsikdo pa je tudi zapel.

Celoten koncert ni bil namenjen le užitku obiskovalcev, ampak je bil organiziran predvsem v duhu humanitarne pomoči. Celoten izkupiček od prodanih vstopnic je bil namenjen dvoletni hčerki v nesreči preminulega pripadnika Slovenske vojske, ki ji je v preteklih mesecih umrla tudi mama, invalidu vojne za Slovenijo in Društvu za pomoč trpečim in bolnim Rdeči noski.

Koncert je bil enostavno rečeno odličen. Čeprav sem na začetku obotavljala, češ na kakšno prireditev so me zopet »zvlekli« starši, sem bila na koncu navdušena. Koncert je bil zabaven, preigrano je bilo veliko dobre glasbe, prav tako pa so navdušili tudi z odličnimi nastopi in neverjetno usklajenostjo. Čeprav se sama verjetno ne bi odločila za obisk koncerta, sem sedaj hvaležna, da sem imela priložnost prisluhniti vsem orkestrom iz vseh držav. Upam, da se bo v prihodnjih letih organiziral še kakšen podoben dogodek, definitivno pa priporočam ogled, saj boste sigurno navdušeni.

Monika Leskovar



MINIATURE ODLIKOVANJ SFRJ za tuje državljane

Nenad Bjeloš - NEŠO

V človeški družbi že od njenega nastanka pa do sodobnih državnih tvorb obstajajo razna moralna in materialna priznanja, katera potrjujejo in povičujejo koristna dela, podvige ali vrline. Najbolj razširjena in poznana oblika tovrstnih družbenih priznanj so odlikovanja, ki jih podeljujejo države. Z odlikovanji so bili skozi zgodovino človeštva obeleženi pomembni dogodki v času obstoja naroda in / ali države, ustanoviteljice odlikovanj. Institucija odlikovanj tradicionalno obstaja v mnogih državah, se z leti razvija in dopolnjuje, saj se splošno priznava, da so odlikovanja pravi način za izkazovanje moralnega priznanja za izjemne zasluge v vojni in v miru, obenem pa spodbuda za podobna dela v prihodnosti.

Vzporedno z dodeljevanjem odlikovanj jugoslovanskim državljanom je predsedstvo AVNOJ (Antifašistično veče narodnog oslobođenja Jugoslavije) med drugo svetovno vojno tudi tujim državljanom dodeljevalo državna odlikovanja, čeprav ob sami ustanovitvi odlikovanj to ni bilo predvideno. V NOB (narodno osvobodilni boj) jugoslovanskih narodov je v letih od 1941 do 1945 sodelovalo preko 50.000 tujih državljanov različnih narodnosti. Tem je bilo za vojne zasluge dodeljeno največ odlikovanj neposredno po vojni in sicer v letih od 1946 do 1950. Med temi je bilo podeljenih največ redov partizanske

zvezde vseh treh stopenj, potem redov in medalj za hrabrost ter redov bratstva in enotnosti in nena zadnje redov zaslug za ljudstvo.

Odlikovanje tujcev ni potekalo enakopravno z odlikovanjem domačih državljanov, prav tako niso bili odlikovani samo tisti, ki bi si to zares zaslužili. Dodeljevanje je bilo

1945, namenjeno tujim državljanom, preživelim borcev narodno osvobodilne vojske (NOV) in partizanskih odredov Jugoslavije (POJ) ter spominsko listino, namenjeno družinam padlih tujih državljanov, borcev NOV in POJ. Do konca leta 1981 je bilo podeljenih okrog 7.960 spominskih medalj in 1.030 spominskih listin. Tako kot pri sami dodelitvi priznanj je tudi ta zapis nastal ob velikih težavah z zbiranjem podatkov, zato ni popolnoma natančen.

Na podlagi Zakona o odlikovanjih iz leta 1955, kateri vključuje vse gradivo o odlikovanjih, omenjeni zakon povzema prejšnje oz. zgodnejše odredbe o namenih ter prvič celovito predpisuje namene za posamezna odlikovanja. Z novo odredbo je bilo predpisano, da odlikovanja

FLRJ (Federativne ljudske republike Jugoslavije) predsednik republike podeljuje posameznikom, vojnim enotam, ustanovam, proizvodnim in drugim organizacijam, kot tudi tujim fizičnim in pravnim osebam. S tem zakonom so bila med drugim tudi prvič v zgodovini te države vsa predhodno ustanovljena

priznanja smiselno rangirana.

V osnovi veliko število držav, torej tudi **FLRJ** (kasneje **SFRJ** – od 1963 Socialistična federativna republika Jugoslavija) z istim ciljem uporablja prakso, da odlikuje vodje in člane diplomatskih predstavništav ob zaključku njihovih misij in ob končnem zapuščanju države, v kateri so akreditirani. V ta namen se pogosto dve vladi za oziroma ob posameznih dogodkih vnaprej dogovorita za izmenjavo odlikovanj. Taki dogovori se sklepajo po



red zastave I. reda

odvisno od zelo različnih okoliščin. Neposredno po zaključku teh procesov, po realizaciji odlikovanj za zasluge v NOB, so bila tujcem dodeljevana tudi druga odlikovanja. Po nepopolnih podatkih je bilo za zasluge v vojni odlikovano preko 8.000 tujih državljanov. Na predlog Zveze borcev NOB Jugoslavije je ob dvajsetletnici zmage protifašistične koalicije v drugi svetovni vojni leta 1965 predsednik republike Jugoslavije, Josip Broz Tito, ustanovil spominsko medaljo 1941 –

diplomatski poti. Dogovori bolj ali manj temeljijo na recipročnosti, zato se ob tem pogosto posebej ne razmišlja, ali je predstavnik tuje države odlikovanje zaslužil ali ne. Take izmenjave odlikovanj so najpogostejše ob obiskih visokih tujih predstavnikov (predsedniki držav in vlad...), potem ob drugih pomembnejših skupnih mednarodnih in nacionalnih dogodkih ipd. Odlikovanja se prav tako delijo tujim državljanom v znak priznanja za zasluge v vojni, kot tudi za razvijanje in utrjevanje miroljubnega sodelovanja in prijateljskih odnosov med dvema državama v miru.

Na navedenih osnovah je bilo do konca leta 1985 tujim državljanom dodeljeno sledeče število odlikovanj nekdanje **SFRJ**:

- Red jugoslovanske velike zvezde.....115
- Red svobode.....2
- Red narodnega heroja.....22
- Red junaka socialističnega dela..1
- Red narodne osvoboditve.....21
- Red jugoslovanske zvezde na lenti.....93
- Red jugoslovanske zvezde z zlato zvezdo.....320
- Red jugoslovanske zvezde na ogrlici.....322
- Red zlato zastave.....4
- Red jugoslovanske zastave na lenti.....1081
- Red jugoslovanske zastave z zlato zvezdo.....1300
- Red jugoslovanske zastave na ogrlici.....1443
- Red jugoslovanske zastave z zlato zvezdo.....955
- Red jugoslovanske zastave s srebrno zvezdo.....769
- Red partizanske zvezde z zlatim vencem.....111
- Red partizanske zvezde s srebrnim vencem.....650
- Red partizanske zvezde s puškama.....1107
- Red bratstva in enotnosti z zlatim vencem51

- Red bratstva in enotnosti s srebrnim vencem3
- Medalja za hrabrost 1744
- Medalja za zasluge845

Manjkajo podatki za Red republike, Red in medaljo zaslug za ljudstvo ter Reda za hrabrost.

Z zakonom o odlikovanjih SFRJ in protokolom Zveznega izvršnega sveta je bilo leta 1964 predpisano, katera odlikovanja predsednik republike lahko podeljuje tujim državljanom. Z istim zakonom je bilo tudi predpisano, da so tuji državljani s poreklom iz Jugoslavije prav tako lahko odlikovani za njihov doprinos k vzdrževanju vezi med jugoslovanskimi izseljenci in domovino kot tudi za doprinos k afirmaciji politike in kulture SFRJ v tujini in sicer:

- **RED JUGOSLOVANSKE VELIKE ZVEZDE**



se dodeljuje voditeljem držav za posebne zasluge pri razvijanju in utrjevanju miroljubnega sodelovanja in prijateljskih odnosov med SFRJ in drugimi državami. Ta red se podeljuje najbolj pomembnim osebnostim za dolgoletno revolucionarno delo in izredne zasluge pri izgradnji SFRJ, za razvijanje in krepitev zavesti državljanov v boju za izgradnjo socializma, svobode in

neodvisnosti države ter za poseben prispevek pri utrjevanju mirnodobnega sodelovanja in prijateljskih odnosov med SFRJ in drugimi državami.

- **RED JUGOSLOVANSKE ZVEZDE Z LENTO.**
- **RED JUGOSLOVANSKE ZVEZDE Z ZLATIM VENCEM.**
- **RED JUGOSLOVANSKE ZVEZDE NA OGRlici.**
- **RED JUGOSLOVANSKE ZASTAVE Z LENTO.**
- **RED JUGOSLOVANSKE ZASTAVE Z ZLATIM VENCEM.**
- **RED JUGOSLOVANSKE ZASTAVE Z ZLATO ZVEZDO NA OGRlici.**
- **RED ZASTAVE Z ZLATO ZVEZDO.**
- **RED ZASTAVE S SREBRENO ZVEZDO.**

se podeljujejo za posebne zasluge pri razvijanju mednarodnih odnosov med SFRJ in drugimi državami ter za izjemne zasluge pri razvijanju in utrjevanju mirnodobnega sodelovanja in prijateljskih odnosov med SFRJ in drugimi državami.



Red ljudske armade
z lovrovim vencem



Red za vojne zasluge
z veliko zvezdo

- **RED LJUDSKE ARMADNE Z LOVOROVIM VENCEM**

- RED LJUDSKE ARMADE Z ZLATO ZVEZDO
- RED LJUDSKE ARMADE S SREBRNO ZVEZDO
- RED ZA VOJNE ZASLUGE Z VELIKO ZVEZDO
- RED ZA VOJNE ZASLUGE Z ZLATIMA MEČEMA
- RED ZA VOJNE ZASLUGE S SREBRNIMA MAČEMA

ter naslednje medalje :

- MEDALJA ZA VOJNE ZASLUGE
- MEDALJA ZA VOJAŠKE VRLINE
- MEDALJA ZA ZASLUGE

se podeljujejo za posebne zasluge pri izgradnji in krepitvi oboroženih sil SFRJ in za izvedbo zaupanih nalog, katere prispevajo k mednarodnemu sodelovanju in razvijanju prijateljskih odnosov med oboroženimi silami SFRJ in drugih držav.

V letu 1969 so bile za **Josipa Broza Tita** izdelane miniature odlikovanj iz plemenitih materialov in sicer: red jugoslovanske velike zvezde, red svobode, red narodnega heroja, red junaka socialističnega dela, red narodne osvoboditve, red vojne zastave, red jugoslovanske zastave z lento, red partizanske zvezde z zlatim vencem, red republike z zlatim vencem, red zaslug za ljudstvo z zlato zvezdo, red bratstva in enotnosti z zlatim vencem, red ljudske armade z lovorovim vencem, red za vojne zasluge z veliko zvezdo, red za hrabrost ter spomenico 1941. Te miniature so bile izdelane tako, da so bile obešene na kovinski nosilec pravokotne oblike, dimenzij 21 x 10mm, kateri je bil preoblečen v lentico v barvah odlikovanja.

Kmalu za tem so bile izdelane prve miniature za tuje prejemnike

državnih odlikovanj (t.i. I. model). Tudi te miniature so bile izdelane iz plemenitih kovin, najpogosteje iz srebra, po kompoziciji, obliki in reliefu so ustrezale statutarnemu opisu reda ali medalje. Miniature ali deli teh, odvisno od kompozicije, imajo najpogosteje na reversu iste motive kot na aversu.

Te miniature so se nosile na trakcu lente z dodanim »znakom« odlikovanja ali brez (glej fotografije, opomba T. B.). Na uniformo ali frak se je miniatura pripenjala z dvojno iglo, izdelano v obliki cirilske črke »P«.

16,5mm, avers in revers sta enaka, visi na vijoličnem traku iz moarirane svile širine 13mm in dolžine 60mm. Na sredini traku je vodoravno všit trak, razdeljen na dve polji, rumeno – bele barve in širine 4mm.

4. miniatura reda jugoslovanske zvezde na ogrlici meri v širino 13mm in v višino skupaj z ušescem 28mm, avers in revers pri tej miniaturi ustrezata opisu odlikovanja, visi na vijoličnem traku iz moarirane svile širine 13mm in dolžine 60mm. Na sredini traku je vodoravno všit bel trak širine 3mm.

5. miniatura reda jugoslovanske zastave z lento ima premer 19mm, avers



OPIS MINIATUR:

1. miniatura reda jugoslovanske velike zvezde ima premer 19mm, avers in revers sta enaka, visi na vijoličnem traku iz moarirane svile širine 17mm in dolžine, (najpogosteje) 60mm. Na sredini traku je vodoravno všit rumen trak širine 6mm (glej fotografije, opomba T. B.).
2. miniatura reda jugoslovanske zvezde z lento ima premer 17mm, avers in revers sta enaka, visi na vijoličnem traku iz moarirane svile širine 13mm in dolžine 60mm. Na sredini traku je vodoravno všit bel trak širine 5mm.
3. miniatura reda jugoslovanske zvezde z zlatim vencem ima premer

in revers sta enaka, visi na traku iz moarirane svile širine 17mm in dolžine 60mm. Na robovih traku se nahaja po ena bela in ena rdeča proga širine po 1mm. Na sredini traku je vodoravno všit rumen trak širine 6mm.

6. miniatura reda jugoslovanske zastave z zlatim vencem ima premer 16,5mm, avers in revers sta enaka, visi na traku iz moarirane svile širine 17mm in dolžine 60mm. Na robovih traku se nahaja po ena bela in ena rdeča proga širine po 1mm. Na sredini traku je vodoravno všit bel trak širine 5mm.



7. miniatura reda jugoslovanske zastave na ogrlici meri po širini 15, 5mm in po dolžini 35mm skupaj z ušescem. Pri tej miniaturi sta avers in revers identična obema stranema reda. Visi na traku iz maorirane svile v širini 13mm, ki ima na obeh robovih po eno belo in eno rdečo progo v širini 0,5mm, višina traku pa je 60mm. Na sredini traku je vшит trakec, razdeljen v dve polji in sicer rumeno – belo v skupni širini 4mm.
8. miniatura reda jugoslovanske zastave z zlato zvezdo ima premer 15mm, avers in revers sta enaka, visi pa na traku iz maorirane svile v širini 13mm, ki ima na obeh robovih po eno belo in eno rdečo progo v širini 0,5mm, po dolžini pa trak meri 60mm. V sredini traku je vшит bel trakec širine 3mm.
9. miniatura reda jugoslovanske zastave s srebrno zvezdo ima premer 15mm, avers in revers sta enaka, visi na traku iz maorirane svile v širini 13mm, ki ima na obeh robovih po eno belo in eno rdečo progo v širini 0,5mm, po dolžini pa trak meri 60mm.
10. miniatura reda ljudske armade z lovorovim vencem ima premer 16, 5mm, avers in revers sta enaka, visi na traku iz bele maorirane svile v širini 13mm, ki ima pokončno po sredini rdečo črto širine 1,5mm, po dolžini pa trak meri 60mm.
11. miniatura reda ljudske armade z zlato zvezdo ima premer 16mm, avers in revers sta enaka, visi na traku iz bele maorirane svile v širini 13mm, ki ima pokončno po sredini dve rdeči črti, vsaka širine 1mm, po dolžini trak meri 60mm.
12. miniatura reda ljudske armade s srebrno zvezdo ima premer 16mm, avers in revers sta enaka, visi na traku iz bele maorirane svile v širini 13mm, ki ima pokončno po sredini tri rdeče črte, vsaka širine 1mm, po dolžini trak meri 60mm.
13. miniatura reda za vojne zaslugе z veliko zvezdo ima premer 17,5mm, avers in revers sta enaka, visi na traku iz rdeče maorirane svile v širini 13mm, ki ima pokončno po sredini belo črto, široko 1,5mm, po dolžini trak meri 60mm.
14. miniatura reda za vojne zaslugе z zlatima mečema ima premer 16mm, avers in revers sta enaka, visi na traku iz rdeče maorirane svile v širini 13mm, ki ima pokončno po sredini dve beli črti, vsaka širine 1mm, po dolžini pa trak meri 60mm.
15. miniatura reda za vojne zaslugе s srebrnima mečema ima premer 16mm, avers in revers sta enaka, visi na traku iz rdeče maorirane svile v širini 13mm, ki ima pokončno po sredini tri bele črte, vsaka

širine 1mm, po dolžini trak meri 60mm.

16. miniatura medalje za vojaške zaslugе ima premer 17,5mm, avers in revers te miniature sta identična opisu medalje, visi na traku iz maorirane svile v širini 13mm, ki ima pokončno po sredini štiri črte, vsaka širine 1mm, po dolžini pa trak meri 60mm.
17. miniatura medalje za vojaške vrline ima premer 17,5mm, avers in revers te miniature sta identična opisu medalje, visi na traku iz rdeče maorirane svile v širini 13mm, ki ima po obeh robovih po eno modro in eno belo progo, vsaka širine 1mm, po dolžini trak meri 60mm.
18. miniatura medalje za zaslugе ima premer 18mm, avers in revers te miniature sta identična opisu medalje, visi pa na traku iz svetlo-modre svile širine 13mm in dolžine 60mm.

Viri in literatura:

- Državni sekretariat za inostrane poslove, Priručnik o protokolu – 1968;
- Milorad Erceg, Odlikovanja u SFRJ, Beograd 1978;
- Boris Prister, Odlikovanja, Zagreb – 1984;
- Stojan Rudež, Odlikovanja SFRJ, Beograd 1987;
- Marjan Furlan, Nenad Bjeloš, Yugoslavia army insignia & decorations 1918 – 1990, Toronto - Canada 1991;
- Nenad Bjeloš, Odlikovanja i znaci na maršalskoj uniformi, Dinar št. 4, SND – Beograd 1997;
- Miroslav Milanović, Nenad Bjeloš, Fila Hobby M & M, Katalog odlikovanja jugoslavije 1943-1990 – Beograd 1999;

Primerki minijaturnih odlikovanj za tuje državljane so iz zbirke avtorja.

*** Prav tako s posebnim zadovoljstvom koristim to prilžnost, da se zahvalim gospodu Smutny Emilu, zbiralcu iz Zagreba, za nesebično pomoč, katero mi je nudil pri pripravi tega članka.

Prevod: TB

ZBIRATELJSTVO

sličice in albumi

Zbirateljstvo je del človeške aktivnosti tekom vse zgodovine. Načrtno ohranjanje in zbiranje tako kulturnih in zgodovinskih predmetov, kot stranskih proizvodov sodobne civilizacije, ki mnogokrat ne presegajo znake kiča, so del naših aktivnosti. Ne glede na to, kakšne predmete zbiramo, pa vsi v večji ali manjši meri opredeljujejo našo družbo, zgodovino in do neke mere tudi prihodnost.

Hiter življenjski tempo je s seboj prinesel neizogibno dejstvo, da imamo manj časa, ki bi ga lahko posvetili zbirateljstvu. Sodobne telekomunikacijske tehnologije ljudem v mnogočem pomagajo, vendar pa imamo ravno po zaslugi tehnološkega razvoja tudi vedno manj časa, ki ga lahko posvečamo zbirateljstvu. Hobiji postajajo redkost in domena starejših ljudi.



Otroci dandanes zbirajo razne figurice in sličice, s katerimi polnijo albume in če smo včasih zbirali novce, znamke, značke, škatlice za vžigalice, žličke za sladoled, sladkorčke ali celo prtičke, je takšna dejavnost med mladimi že skoraj pozabljena. Za otroke je zbirateljstvo neke vrste igra.



S koncem 19. stoletja in v začetku 20. stoletja, so albume in sličice

ce kupovala gospoda. Sličice so se nahajale v luksuznih paketkih tobaka, cigaret, čokolade, zobne paste-kaladont ali kave. Ker se je to na veliko kupovalo, je industrija to znala dobro izkoristiti, tako da je bilo takrat v Evropi število sličic takrat ogromno. To je bil takrat predvojni luksuz.

Pred I. in II. svetovno vojno je velika Nemčija prevladovala v proizvodnji teh malih radosti. V obtoku je bila ogromna količina sličic s tematiko vojne in politike. Bile so tudi apolitične sličice s tematiko narave, živali, športa, filmskih in glasbenih zvezd, do reprodukcije umetniških del. Vse pa je bilo bazirano na visokih zahtevah estetike v vseh pogledih. Poleg Nemčije so imele svojo proizvodnjo tudi Francija, Italija, Belgija, Velika Britanija,... ampak so še vedno šepale za Nemčijo.



Pred II. svetovno vojno začne tudi bivša Jugoslavija z izdajateljstvom po vzoru Nemčije. Čeprav se nismo mogli primerjati z nemškimi, smo vseeno imeli visoko kvaliteto proizvodnje. O tem pričajo redki ohranjeni albumi, v glavnem s portreti glavnih filmskih zvezd, kot tudi albumi povzeti od velikih tedanjih evropskih izdajateljev, kot npr. Čuda iz celega sveta (Zagreb, 1929), katerega je v originalu izdal Netsle (švicarske čokolade). Čuda iz celega sveta so bila del serije 7 zvezkov, pri nas pa so bili izdani le prvi trije zvezki. Zanimivo je, da je tekst

pisan v slovenščini, hrvaščini in cirilici, v vsakem albumu posebej. Izdano pa je v Zagrebu.

Še nekaj izdajateljskih hiš iz tistega časa na naših tleh, npr.: MIRIM (leta 1923 je bila ustanovljena tovarna Mirim v Mariboru. Gradiču podobno poslopje na Meljskem hribu je postavil leta 1923 ljubljanski trgovec Karl Zalokar. V prvih letih so izdelovali le čokolado v velikih ploščah. Ko so s širitvijo proizvodnje postali prostori podjetja na Prešernovi ulici pretesni, so se preselili v nove prostore na Trubarjevo. Proizvodnjo so nato razširili na vse vrste čokoladnih izdelkov. Konec 30. let 20. stoletja, so v tovarni izdelali okoli 2.000kg čokolade, čokoladnih bonbonov in kakava na dan. Leta 1940 so celotno proizvodnjo preselili v Zagreb.

UNION (1911 leta nastane Union v Zagrebu), kot prvi proizvajalec čokolade v jugovzhodni Evropi. Union postane cesarski in kraljevski dobavitelj dunajskega dvora. Leta 1923 v Zagrebu začne delovati podjetje Bizjak s proizvodnjo keksov, prepečencev in vaflov. 1950 leta pa se Union pridruži Bizjaku, od takrat podjetje posluje pod imenom Josip Kraš. Iz tistih časov so še ŠONDA, CIGONJA.....

Union je npr. izdal leta 1932 album Jugoslavija u slici, v katerem so predstavljene tedanje banovine.



Mirim npr. album Promet in prometna sredstva v raznih krajih nekoč in danes, Abesinski rat u slici, album slavnih filmskih igralcev, razne športne albume,...večina teh sličic je bilo priloženih v čokoladkah ali kakavu.

Novi začetek jugoslovanskega izdajateljstva se je pričel v tedanji Titovi Jugoslaviji. Takrat so se sličice dobile tudi posebej v paketkih. Teme so bile nogomet, znanost in tehnika, razvoj in zgodovina civilizacije.



Prvi album se je zgodil leta 1956, ko je izdajala hiša Stožer iz Beograda. Takrat je tudi nastal prvi album Životinjsko carstvo. To je leta 1956 in 1957. Od 1958 odstopajo svojo izdajo Krašu iz Zagreba, katere sličice so znane še danes. Te sličice so tradicionalne. Ob Životinjskem carstvu je izdajal Stožer še albume: Šport skozi obdobja, Svet tehnike, Ljudje in dogodki in Države in običaji.



V začetku 60. let tudi druge hiše, ki so se ukvarjale s prodajo keksov in vafeljev izdajajo svoje albume in sličice npr. Koestlin iz Bjelovarja, Zvečevo iz Slavonske Požege, Zora iz Sarajeva, Nada-soko Štark iz Zemuna,... Danes na žalost od teh še edino Kraš iz Zagreba objavlja svoje sličice in albume.

Poleg teh hiš, ki so izdajale, so bili še samozaložniki. Na primer iz

Stare pazove album Robin Hood, mali format z 96 sličicami, risba je bila še kar v redu. Gospod Svanimir M. Dimič je izdal ta album v revolucionarnem duhu takratne FNRJ. Potem so tu še albumi Sneguljčica, Tehnološki dosežki,...



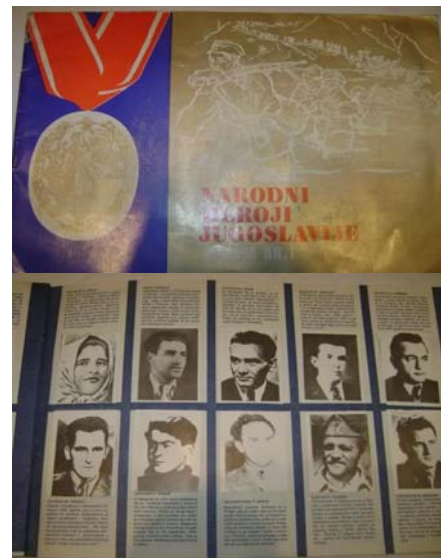
Šele danes lahko primerjate estetiko sličic in albumov 50, 60, 70 in 80 let. Meni so najbolj ostale v spominu sličice iz 70 let, zaradi lepih risb sličic. Veliko sličic je bilo umetniško risanih, potem so se bolj pojavljale fotografije.



Nam znani Panini je začel delovati leta 1961 z albumom Calcatori-Nogometaši, 1965 pa prvi nenogometni album Aeroplanes and missiles in Animals of the World. Giuseppe Panini je umrl 1996 v 71. letu starosti. Tradicija njegovih albumov je še danes najbolj popularna.

Kompleten popis vseh objavljenih albumov na naših tleh na žalost ne obstaja, ker samo otrok iz tistih časov in "velikih otok" danes, nikogar ni to zanimalo. Na primer v Nemčiji imajo izdan katalog vse od leta 1890 do danes.

V dobi socializma v Jugoslaviji so še albumi s partizansko tematiko, kot so Spomeniki revolucije, Narodni heroji YU, Doba heroja, Veliki čas istorije NOB 1941-1945,... Albumi niti sličice niso bili ne vem kako zanimivi, Imajo pa danes ti revolucionarni albumi posebno vrednost, ker so redki, sploh če so polni.



Albumi danes niso več tako poučni kot nekoč, kajti kot čas, ki drvi naprej, drvijo tudi sami albumi. Kar se kvalitete tiče so slabši kot nekdanji. Npr. nekdanji album Disneyjeva galerija proti današnjemu Disney VIP.

Zbiranje sličic, pa ni samo zbiranje, temveč je to tudi del spomina ali ohranjanja vrednote družjenja, izmenjave in novih izkušenj med zbiratelji. Torej se nanaša tudi na nostalgичnost po starih, nekako bolj-ših časih, predvsem kar se tiče med-človeških odnosov.

S hitrim tempom življenja, z razvrednotenjem vseh vrednot, nižanju vseh ravni komunikacij, slabšim odnosom med ljudmi, se je poslabšala tudi pestrost albumov, to se vidi tudi po notranji kakovosti albumov. Vedno rad srečam zbiratelje, ki so del svojega časa namenili utrinkom zgodovine in srčno upam, da se bo po poti družjenja, sejmov kot npr. Collecta v Ljubljani, takšna dejavnost prenesla tudi na mlajše.



Vsak album je nekaj posebnega in ima svojo zgodbo.

SEBA – Sebastijan Adlešič



Oznaka s četne zastave

V letu 2010 se je med zbiralci vojaških oznak pojavil našitek, ki si ga nismo znali pojasniti. Meni ga je prinesel znanec z Dolenjske in je trdil, da gre za oznako – našitek Slovenske vojske. Ker ni bil (nove) standardne oblike, sem najprej pomislil, da gre za starejši poskusni znak ali celo za tujo oznako, potem pa sem postal pozoren na obliko in velikost znaka. Primerjal sem z ostalimi znaki v zbirki in hitro našel identično obliko in velikost znaka in sicer v trenutno veljavnih našitkih 14. inženirjskega bataljona (14. INŽB). Takoj po tej ugotovitvi sem dojel, da gre za domiseln in simbolno dovršen znak, ki nedvomno pripada delu 14. INŽB.



Najprej sem samo sklepal, potem pa so mi pripadniki enote tudi potrdili, da gre za znak »bojne pionirske čete«. V bistvu oznaka sama pove vse, saj znak kot celota, na hiter pogled, predstavlja navzdol obrnjen meč, torej boj – bojno, odbojnik ročaja meča je NATO znak za inženirstvo, da pa je to četa, pove črtica nad znakom, ki seveda v celi kompoziciji predstavlja ročaj meča. Da je sporočilo še bolj jasno, je na desni strani s preprosto dodano vijugo pod »ročajem« izoblikovana še črka »P« in tako lahko preprosto pre-

beremo iz tega piktogramsko sporočilnega znaka: »Bojna pionirska četa«. To, da je ta četa v sestavi 14. INŽB, pa seveda pove oblika in velikost znaka.

Ni edini primer, da je v Slovenski vojski za enoto ranga čete narejen poseben znak (čeprav to ni predpisano), saj imajo svoj znak celo manjše skupine in enote. Ko sem proučeval, kako je s to zadevo, mi je bilo pojasnjeno, da je znak oblikovan skupaj z ostalimi četnimi znaki in da se ti nahajajo na t.i. četnih zastavah. Bataljon ima poleg poveljstva štiri čete in za vsako četo so v aprilu 2009 izdelali četno zastavo oz. zastavico. Te so v Slovenski vojski že kar pogoste, čeprav uradno tudi niso nikjer predpisane, vendar igrajo prav posebno motivacijsko vlogo, zato so zelo dobrodošle. Poleg svoje vloge v enotah bodo slej ko prej tudi te enotovne zastavice dobile svoj prostor v muzejih, morda celo pri privatnih zbiralcih. Nedvomno pa ti predmeti odpirajo nov prostor za proučevanje in zapisovanje zgodovine naše vojske.

Kot sem uspel zvedeti (neuradno), so izdelane samo zastavice. Osebo jih še nisem videl, zato mi ni znano, kakšne so dimenzije zastavic in na kakšen način je zgoraj opisani znak vključen v zastavico – ali morda res kot našitek, prišit na trikotno zastavico? Če da, potem je pojav »našitkov« zelo preprosto razložiti in sicer z iznajdljivostjo proizvajalca, ki je izdelal in tržišču ponudil nekaj »rezerve«. Tudi če je znak vezen direktno na zastavico, je prejšnja razlaga z manjšo dodelavo možna. Še tretja, bolj verjetna pa je razlaga, da so si pripadniki čete sami naročili in plačali te znake ter jih s pono-

som nosijo na majicah ali čem podobnim, saj jih na uniformah zaradi drugačnih predpisov ne smejo.

Skratka, našitek nedvomno sodi med našitke Slovenske vojske, le da ga bomo morali uvrščati v kategorijo »neuradni«. Da ne zapisujem suhoparnih mer, so na fotografiji nazorno posneti trije našitki 14. INŽB – poleg uradnih dveh še tokrat opisani »novinec« in jasno se vidi, da gre za identično obliko in velikost.

Zgolj v elektronski obliki so mi bili dostopni osnutki zastavic vseh štirih čet. Ker so zanimivi in ker je neodgovorjeno vprašanje, kdaj bomo lahko predstavili originale, jih zgolj informativno predstavljam v tem zapisu.



Bataljonska zastavica.



Zastava bojne pionirske čete.



Zastava Mostne čete



Zastava Poveljniško logistične čete.



Zastava Gradbene čete.

Čisto na koncu tega zapisa morda še informacija, ki za zbiralce in poznavalce verjetno ne bo nova. Uveljavljeni znak našega inženirijskega bataljona, orel z razširjenimi krili, ki v krempljih drži prižgano dinamično palico, je dokaj pogost vojaški simbol, ki se v bolj ali manj enaki obliki pojavlja na našitkih, značkah ter

drugih vojaških oznakah. Za primer tokrat predstavljam kopijo zanimive vojaške razglednice iz 1. svetovne vojne iz moje zbirke. Na sprednji strani ni nič tipično vojaškega, saj je na njem umetniška upodobitev (akvarel) Mangarta, skenirana zadnja stran pa nam pove, da je to ena od »uradnih« razglednic X. Avstroo-

garske armade, poslana z vojne pošte št. 479 začetek aprila 1918. Zanimivo, da je v zadnjih mesecih vojne vojak napisal svojemu stricu Leopoldu iz Kojškega pri Gorici naslednji tekst: »Vesele pozdrave iz gorskih vrhov pošilja vaš nečak ...«. Bodite pozorni na armadni znak levo zgoraj.



Brane Tušar, oktober 2011



SLOVENSKA VOJSKA



OZNAKE ČINOV VOJSKE KRALJEVINE SHS in JUGOSLAVIJE 1919-1939

II. del

Z novo uredbo o uniformah in oznakah činov kopenske vojske iz leta 1928 so uvedli predvsem novosti o označevanju rodov/služb, kot tudi nošnjo vsakodnevnih epolet na svečani uniformi, namesto svečanih epolet, katere so ukinili leta 1927 z dopolnilom odredbe iz leta 1924. Ukinitev posebnih barv za del rodov/služb je bila na prvem mestu zaradi racionalizacije, enakosti in modernega izgleda same uniforme. Z druge strani pa so uvedli posebne kovinske dodatke na epoleti za določene rodove/službe, zaradi posebnih barv nekaterih strok, so bile stare oznake nepotrebne. (Razpredelnica št. 1). Z novo uredbo so obdržali enak izgled in obliko epolet, kot tudi način označevanja činov s piramidnim štirokrakimi zvezdicami, katere so bili predpisane v predhodni odredbi.

Desetniki in podčastniki so čine nosili na epoletah, kateri so bili narejeni iz enakega materiala kot bluzon. V srednjem delu so bili malo zoženi, všiti so bili pri ovratniku na bluzo, na zunanjem delu pa pripeti z enim gumbom. Čini

čoje, se pravi iz istega materiala kot je bila uniforma. Čin je bil kombinacija štirih zvezdic, enakega razporeda kot pri stotniku prvega razreda, in poprečno všitih enega do treh zlatorumenih trakov širine 7mm, odvisno od stopnje čina (Razpredelnica činov št. 2).



Slika št. 1

podčastnikov so bili obrobljeni z barvo rodu kateremu so pripadali. Postavitev zvezdic je bila ista kot pri častnikih. Nad zvezdicami so se nosile številke enot, monogrami in oznake rodov/služb, če so bili za njih predpisani. Na desni epoleti vojaka, desetnika in podčastnika kateri so pripadali enotam, ki je v svoji formaciji imela puško, je na epoleti pripadal še zaviti valj s čjojo, kateri je preprečeval drsenje pasu puške z ramen (slika št. 1).

Vodniki so imeli trde epolete, oblika je bila ista kot pri častnikih, razlika je bila samo, da so bile izdelane iz

Prav tako so slušatelji šole za rezervne starešine in akademije nosili čine na epoletah, vendar so imeli še dodatna dva prekržana meča zlato-rumene barve na podlagi pravokotne oblike za bluzon (Slika št. 2), na plašču pa v obliki romba in barvi rodu kateremu so pripadali.



Slika št. 2

Redni broj	Čin – zvanje (pripadnost rodu – službi)	Opis boje ispuske na epoletuškama - epoletama	Boja ispuske na epoletuškama - epoletama
1	Vojvoda	Plava	
2	Armijški generali (č generali)	Plava	
3	Divizijski generali (č generali)	Plava	
4	Brigadni generali (č generali)	Boja roda-službe	X
5	Djeneralštabni oficiri	Sveđo crvena	
6	Pešadija	Tamno crvena	
7	Artiljerija	Crna	
8	Inžinjerija	Višnjeva	
9	Geodetska	Višnjeva	
10	Vazduhoplovstvo	Sveđo plava	
11	Konjica	Tamno plava	
10	Sudstvo	Ljubičasta	
11	Sanitetska	Tamno braon	
12	Veterinarska	Tamno braon	
13	Administrativna	Zelena	
13	Sobracajna	Tamno crvena	
14	Intendatska	Tamno crvena	
15	Kapelnici – muzička služba	Boja roda-službe	X

Razpredelnica št. 1

Slušateljji podčastniške šole so poleg zvezdic (odvisno od letnika) imeli dodatno vшит srebrno–bel trak širine 30mm, slušateljji vojne akademije pa zlato–rumen trak brez dodatnih obeležij na jakni, kateri je izdelan iz čoje v barvi rodu – službe kateremu je pripadala šola – akademija. Epolette na podčastniški in častniški šoli so bile neprišite, zato so se z lahkoto snele. Na epoletah so lahko bili monogrami, vendar samo v slučaju, da so bili predpisani. Na sliki št. 3 je prikazan slušatelj pehotne podčastniške šole „Kralja Aleksandra I“, na sliki št. 4 pa poročnik konjeniškega polka „Kraljica Marija“.



Slika št. 3



Slika št. 4

Pri oznakah častniških činov, kot je bilo omenjeno na začetku, ni bilo nobenih pomebnih odstopanj pri samem izgledu in obliki. Še naprej so bile v uporabi trde epolette z metalno zlato–rumenim plehom za službeno (vsakodnevno in po potrebi za svečano), kot tudi mehke epolette za terensko in delovno uniformo (razpredelnica činov št 3).

V skladu z modernizacijo vojske Kraljevine SHS in razglasitvijo Kraljevine Jugoslavije leta 1929, je bilo neobhodno presruktuirati samo vojsko. Na tem področju so bile uvedene strožje ekonomske mere v pogledu same uniforme, kot tudi oznake činov, glavnina pa je bila na modernizaciji orožja, prerazporeditvi samih obstoječih in formiranja novih enot. V tem duhu je Kralj Aleksander predpisal novo odredbo 4.8.1932, v kateri je bila uniforma razdeljena na službeno uniformo, katera je bila obvezna, in svečano uniformo, katero častniki niso bili dolžni nabaviti. V tej odredbi so obdržali iste barve rodov in služb iz leta 1928, uvedene pa so bile nove atraktivne oznake rodov in služb. (Razpredelnica činov št. 4).

V novih predpisih uniform kopenske vojske iz leta 1933 je predpisana nova širina trakov na epoletah nižjih častnikov - 24,5mm, med trakovi 5mm, na častniških činih pa je trak ostal širok 54mm. Drugačnih sprememb na činih ni bilo vse do smrti Kralja Aleksandra I Karadjordjevića v Marseju

(Francija) leta 1934. Kmalu po umoru Kralja Aleksandra I se zamenja monogram „AI“ z novim monogramom mladoletnega prestolonaslednika Petra II Karadjordjevića, kateri je bil v cirilici črka „P“ z rimsko številko „II“ spodaj.

Na koncu tega obdobja označevanja činov vojske Kraljevine SHS in Kraljevine Jugoslavije lahko zaključimo, da so spremembe prišle z novo odredbo in z novimi predpisi ter seveda v skladu s spremembo društveno političnih pogojev v državi, kot tudi zgodovinskih dogajanj katere so obeležile konec 30-ih prejšnjega stoletja.

Literatura in izvori :

- „Službeni časopis KSHS/Jugoslavije“ 1929, 1932;
- Vojaška enciklopedija, drugo izdanje, Beograd 1972;
- Zgodovinski muzej Srbije – „Službena uniforma v Srbiji v 19. i 20. stoletju“ - Katalog izložbe, Beograd 2001;
- Janez Švajncer- „Uniforme“ - Muzej Novejše Zgodovine Celje, 1997;
- Vojaško zgodovinski zbornik 1-2, 1994. godina.

Vse fotografije so originali iz zbirke avtorja članka.

Prevedla: NL in ML

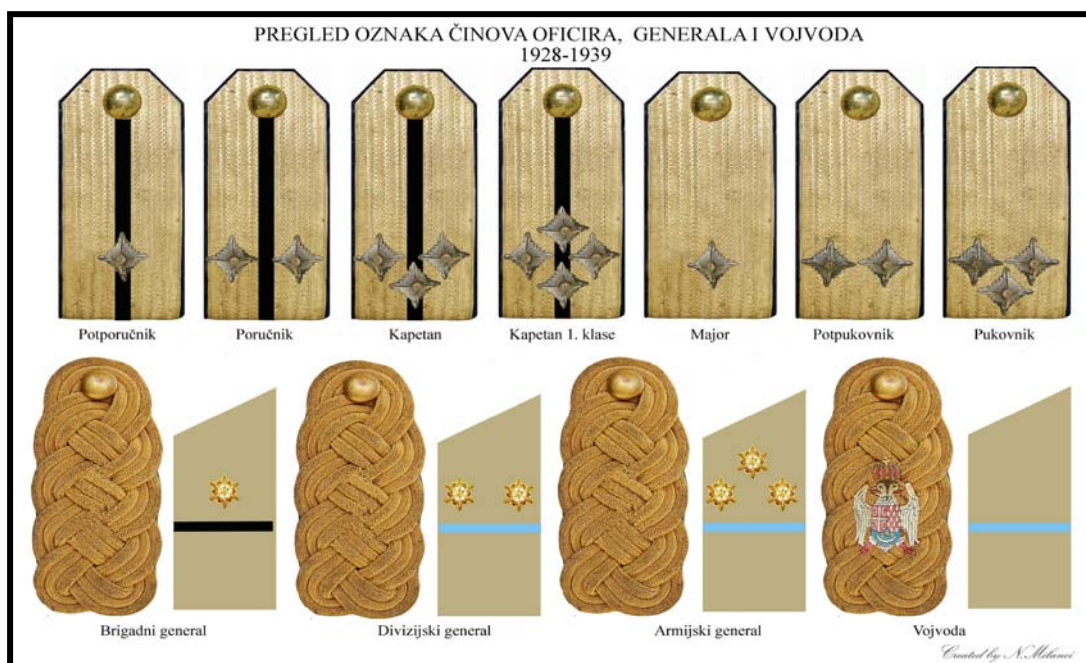
Š E M A
PODOFICIRSKIH ČINOVA 1928-1939



Razpredelnica
činov št. 2

Razpredelnica
činov št. 3

PREGLED OZNAKA ČINOVA OFICIRA, GENERALA I VOJVODA
1928-1939



P R E G L E D
ORIGINALNIH PRIMERAKA EPOLETUŠKI
1928 - 1939



Razpredelnica
činov št. 3

	Jedinice bornih kola		Inženjerija artiljerijsko-tehničke struke
	Telegrafske čete i eskadroni		Inženjerijska struka
	Artiljerijsko tehnička struka		Inženjerijsko tehnička struka
	Tehnička struka		Vazduhoplovno inženjerijska struka
	Vazduhoplovno tehnička struka		Saobraćajna struka
	Geodetska struka		Sanitetska struka
	Farmaceutska struka		Veterinarska struka

Razpredelnica rodov št. 4

**Nebojša Milanović
Paraćin**

**Serbian Numismatic Society – member,
BCN Bayonet Collector's Network – member.
Slovenian Association of Collectors of Military Insignia-member**



bokicollector@gmail.com

Glasilo ZZVIS »ZBIRALEC št. 19« je bilo izdelano v 70 izvodih.

Uredila: Monika in Martin LESKOVAR

Tisk : DEMAGO Print&design, November 2011



Regiment po cesti gre



Foto by: Robert LESKOVAR – Lassie

